

SONDAŽNA RAZISKOVANJA V OKOLICI IGA NA LJUBLJANSKEM BARJU

TATJANA BREGANT

Univerza, Ljubljana

V okviru teme »Raziskovanje neolita in eneolita v Sloveniji«, ki jo financira Sklad Borisa Kidriča že drugo leto, so bila opravljena letos v okolici Iga na Ljubljanskem barju sondažna raziskovalna dela, ki so trajala od 3. septembra do 5. oktobra 1963. Dela je vodil Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, strokovni nadzor je imel prof. dr. Josip Korošec, tehnični vodja je bil asist. SAZU Franc Leben. Pri delih so sodelovali slušatelji arheologije: Zorka Šubic, Drago Svoljšak, Blagoje Jevremov in Vlado Barbek. Terenska dela je vodila podpisana.

Namen teh raziskovanj je bil dvojen:

1. s sondami ugotoviti razprostranjenost v letu 1962 ugotovljenega kolišča ob Išci,¹ točno locirati v letih 1875 in 1876 kopano tako imenovano Dežmanovo kolišče ob cesti Ljubljana—Ig ter ugotoviti morebitno zvezo med obema;
2. s sondami ugotoviti razprostranjenost v letu 1962 raziskovanega kolišča ob Resnikovem prekopu.²

1. Kolišče ob Išci in Dežmanovo kolišče

Opis in zgodovina raziskovanj na tem terenu. Preiskano področje se razprostira v Partih in na Kepjah. Prične se ob Išci in zajema parcele št. 1420—1450 ter teče po teh parcelah proti zahodu, preide Partovski graben ter zahodno od njega zajema parcele št. 1457/1—1469. Nato preide h glavni cesti, ki veže Ig z Ljubljano. Tu zajema parcele, in sicer na zahodni strani ceste št. 1553—1588, na vzhodni strani ceste pa parcele št. 1463—1496. Celokupno raziskano področje meri od vzhoda proti zahodu 850 m, maksimalno pa je široko 500 m. Na tem območju je bilo izkopanih 82 sond v iz-

¹ Na površini pobrano gradivo, ki so ga pri regulaciji Išce izmetali, je obdelala P. Korošec, Poročilo o površinskih najdbah novega kolišča na »Partih« pri Igu, Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji, Ljubljana 1964, 47 ss.

² T. Bregant-J. Korošec, Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji, Ljubljana 1964, 7 ss.; 25 ss.

meri 2×2 m, poskusna sonda A v izmeri 2×2 m ter kontrolni jarek A ob Partovskem grabnu v izmeri 5×1 m (Priloga 1).

Ob pregledu celotnega terena pred sondiranjem smo ugotovili v bližini Išce (najbližja točka je 55 m zahodno od nje) še na površini viden jarek, v katerem stalno stoji voda. Ta je bil dolg 225 m, širok pa ca. 2 m. Vaščani so vedeli povedati, da je bilo tod kopano leta 1883 ter da so raziskovalci našli navpične kole in keramiko. Vsa ostala površina pa je bila vsaj na oko intaktna. Tudi Dežmanovega kolišča ni bilo mogoče ugotoviti brez kopanja. Ob raziskovanjih pa se je slika močno spremenila. V kontrolni sondi A ob Išči smo naleteli na premetane plasti, kulturnih ostalin pa ni bilo nika-kršnih. Površina na tem mestu ni pokazala ničesar, ker je tu (ca. 50 m zahodno od Išce) zaradi regulacije Išce nasut in izravnani prostor. V vseh teh sondah (št. 1—9) smo ugotovili v vrhnji ruši, ki je bila ponekod debela tudi preko 50 cm, keramiko, kosti in odlomljene kole, ki so jih izmetali iz sedanje rečne struge pri regulaciji pred nekaj leti. V strugi današnje Išce se še danes vidijo skupine v vrstah navpično zabitih kolov ter fragmenti keramike. Po vsem sodeč, se tako imenovano kolišče ob Išči širi preko reke na njen desni breg: kako daleč pa sega, bodo pokazala nova raziskovanja.

S sondama št. 34 in 39 na parceli št. 1430 smo naleteli na že prekopani prostor. Plasti so bile med seboj pomešane, kosi keramike so ležali po vsej plasti in vmes tudi kosi odlomljenih kolov. Na dnu obeh sond v globini 1,6 m in 1,8 m smo našli večjo množino kulturnih ostalin in vse kaže, da raziskovalci takrat na tem prostoru niso kopali do dna kulturne plasti. Kaže, da jih je zanimala le fina in ornamentirana keramika, ostalo pa so pustili. Lastniki teh parcel vedo celo povedati, da so tu kopali v letih 1905 ali 1906 (na parcelah št. 1429—1432) in takrat odpeljali več voz arheološkega materiala. V letih 1935 ali 1937 so na tem mestu ponovno kopali, dela pa so kmalu opustili iz neznanih vzrokov.

S sondo št. 44 smo prav tako naleteli na že prekopano področje. Keramika je bila raztresena po vsej plasti, v globini 50 cm pa smo naleteli na odlomljen kol. Na dnu ni bilo mogoče ugotoviti večjih količin puščene ali odvržene keramike, kakor bomo to slišali pri Dežmanovem kolišču.

Nadaljnja dela smo osredotočili na iskanje v letih 1875 in 1876 kopanega tako imenovanega Dežmanovega kolišča ob cesti. Ker so podatki o lokaciji tako kontradiktorni, smo morali izkopati več sond (Priloga 1 in 2). S sondo št. 72 na parceli št. 1585 zahodno od ceste Ljubljana—Ig smo naleteli na prekopane plasti (Priloga 5 — severni profil sonde 72). Na vzhodni strani ceste smo s sondo št. 80 tudi naleteli na že prekopane plasti. V vseh plasteh smo tudi tu našli fragmente keramike, kose ogljenine, odlomljene kole in drugo gradivo. V globini 1 m smo našli kose še dobro ohranjene zgnite ruše, kosi polžarice pa so bili že v globini 0,5 m. Predvsem so nas zanimali eventualni kulturni ostanki — drobni material in gradbene ostaline. V jugozahodnem kotu sonde št. 72 smo našli na kupu kose keramike, ustja, dele ostenja ali dna posod. Takoj pa smo opazili, da ni bilo nikjer niti kosa ornamentirane keramike, ki je sicer iz tega kolišča tako bogata.³ Tudi za

³ J. Korošec, *Oris predzgodovine Ljubljane. Zgodovina Ljubljane I, 1955*, 250 ss. (odslej: *Zgod. Ljubljane I*); Ložar, *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 1941*, 1 ss. (odslej: *GMDS*).

prostor Dežmanovih izkopavanj zahodno od ceste so nam dali domačini podatek. Povedali so, da so pred več leti kopali na omenjeni parceli št. 1585 ter na sosednjih dveh južnejših parcelah št. 1586 in 1587. Za vzhodno stran ceste so podatki bolj skopi. Kakor rečeno smo s sondo št. 80 naleteli na vzhodni del Dežmanovega kolišča, obsega tega prekopanega prostora pa nismo mogli določiti. Vemo le toliko, da severno od parcele št. 1465, kjer je sonda št. 80, Dežman ni kopal, saj sta sondi št. 76 in 81 na sosednji parceli št. 1464 imeli intaktne plasti, kulturne ostaline v njih pa so bile bogate.

Ugotovili smo torej, da imamo na letos presondiranem prostoru med Iščo in glavno cesto Ig—Ljubljana kar pet krajev, kjer je bilo kopano (Priloga 1). Zanima nas, kdo, kdaj in s kakšnim uspehom je kopal na vseh teh krajih. Žal moramo poudariti kar na začetku, da so odgovori na vsa ta zastavljena vprašanja v veliki meri pomanjkljivi ali pa nerešljivi. Z gotovostjo lahko trdimo, da smo ugotovili kraj Dežmanovih izkopavanj v letih 1875 in 1876 vzhodno in zahodno od ceste. O točni lokaciji tega prostora je nastala zmešnjava le zato, ker se nista ujemale podatka na Dežmanovi skici⁴ in avstrijski topografski karti.⁵ Korekture o lokaciji sta izvedla Ložar⁶ in Melik.⁷ Prvi z manjšim uspehom. Melik pa se je bolj oprl na Dežmanove opise terena in je ugotovil, da se ti znatno bolj ujemajo z lokacijo na avstrijski topografski karti kot pa s skico, ki jo je naredil Dežman sam. Korošec je bil tudi bolj naklonjen Melikovim ugotovitvam, čeprav poudarja, da bo polemika ob vsem tem zaključena šele z novimi izkopavanji.⁸ Tako smo letos ugotovili prostor Dežmanovih izkopavanj, in sicer onih iz leta 1875 s sondo št. 72 in tistih iz leta 1876 s sondo št. 80. S tem se je izkazalo, da je bila Melikova lokacija popolnoma pravilna.⁹ Pri sondiranju smo ugotovili, da vzhodni in zahodni pas po Dežmanu prekopanega prostora ne ležita čisto vzporedno, temveč leži vzhodni za nekaj metrov južneje od zahodnega (Priloga 1). Omenim naj še eno ugotovitev. Dežman sam pravi, da je širina v letu 1875 prekopanega prostora znašala v smeri S—J 25 m, dolžina v smeri V—Z pa 100 m.¹⁰ Za zahodno stran pa se Dežmanovi podatki ne ujemajo z letošnjimi ugotovitvami. Na parceli št. 1585, kjer smo ugotovili v sondi št. 72 prekopane plasti, smo vzhodno in zahodno od nje izkopali še sondi št. 71 in 73. Med njima znaša razdalja le 85 m, v obeh pa smo našli plasti sploh neprekopane. Širine po Dežmanu prekopanega prostora pa nismo mogli ugotoviti. Za vzhodno Dežmanovo področje nismo mogli ničesar ugotoviti, zato bodo potrebna nova izkopavanja.

Ob Partovskem grabnu smo naleteli pri sondiranju na drugo področje z navpičnimi koli (Priloga 2). V sondi št. 44 pa smo naleteli tudi že na prekopane plasti. V bližnji okolici smo izkopali še več sond, v katerih so bile

⁴ Deschmann, Bericht über die Pfahlbautenaufdeckungen im Laibacher Moore im Jahre 1876. Dezemberheft des Jahrg. 1876 d. Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe d. k. Akad. d. Wiss. LXXXIV. Bd., 471 ss. Skica v prilogi.

⁵ 1 : 75.000; Kramer, Das Laibacher Moor, 1905, k. III.

⁶ Ložar, Stratigrafija in kronologija stavb na kolih pri Studencu, GMDS 1942, 85 ss.

⁷ A. Melik, Ljubljansko mostiščarsko jezero in dediščina po njem, 1946, 74 ss. (odslej: Mostiščarsko jezero).

⁸ J. Korošec, Zgod. Ljubljane I, 245.

⁹ A. Melik, Mostiščarsko jezero, Karta priloga 2.

¹⁰ Deschmann, Verhandlungen der k.k. Geologischen Reichsanstalt, 1876, 275 ss.

ugotovljene kulturne ostaline in navpični koli, plasti pa so bile popolnoma intaktne. Malo je verjetno, da bi na tem prostoru kopal Dežman v letu 1876, saj pravi sam, da so v tem letu ponovno naleteli na kole severovzhodno od prvega kolišča (ob cesti) v smeri proti osamelcu Grmezu,¹¹ najdba pa ni lokalizirana. To je tako imenovano drugo kolišče.

V letu 1877 pa je Dežman kopal približno v razdalji 300 korakov od svojega drugega kolišča, ki ga je odkril leta 1876, in tam naredil dva pozkusna jarka.¹² Na tem mestu je naletel na zelo kompliciran profil.¹³ Ložar ugotavlja, da se iz Dežmanovega poročila ne dá sklepati, če imamo opravka z dvema naselbinama iz kronološko različnih časov. Kot je bilo že pri opisu terena rečeno, smo pri površinskem pregledu opazili v bližini Išce dolg prekopan jarek, za katerega so nam domačini povedali, da so tam kopali leta 1885. Oglejmo si torej nove ugotovitve na tem prostoru ter jih primerjajmo z Dežmanovim poročilom o izkopavanjih leta 1877 na kolišču, kjer je izkopal dva jarka.

1. Nikjer na površini ni bilo mogoče videti dveh jarkov, kakor poroča Dežman, temveč le enega (Priloga 1).

2. Če je to tretje Dežmanovo kolišče ležalo »300 korakov«¹⁴ vzhodno od njegovega drugega kolišča, bi logično moralo Dežmanovo drugo kolišče ležati nekje na parcelah med št. 1410—1420. Na tem mestu nismo sondirali. Vendar pa je mogoče, da drugo Dežmanovo kolišče leži še severneje od teh parcel, saj Dežman izrazito poudarja, da je drugo kolišče ležalo severovzhodno od prvega. Po naših ugotovitvah pa, če naj bi bil omenjeni na površini vidni prekopani jarek Dežmanovo tretje kolišče, kopano v letu 1877, dobimo za drugo kolišče bolj smer VV—S, to je na parcelah št. 1410 do 1420. Verjetno pa je, da Dežman takšnih fines v orientaciji le ni upošteval. Kolikor pa drugo kolišče leži severneje od navedenih parcel, potem bo Dežmanovo tretje kolišče ležalo severneje od navedenega jarka nekje ob Išci. Ta jarek pa je prekopaval neznano kdo.

3. Ostane še preudarjanje o Dežmanovem kompliciranem profilu. Okoli omenjenega jarka smo naredili vrsto sond (Priloga 1 in 2). Humus je v vseh sondah (št. 6, 7, 8, 12,¹⁴ 13, 14, 15, 19) debel do največ 30 cm. Na tem edinem področju od vsega letos presondiranega terena smo naleteli pod rušo na plasti sive masne glin, ki je bila ponekod več, ponekod manj mešana z rastlinskimi ostanki. V sondi št. 6 in 14 sega siva mastna glinasta plast do 70 cm globoko,¹⁵ v sondi št. 8 sega do 60 cm globoko, v sondi št. 13 do 45 cm, v sondi št. 15 pa do 75 cm globoko. Takoj pod to plastjo so ležala v sondi št. 6 do globine 1,35 m vodoravna bruna (T. 1, sl. 2), veje, vse to brez reda, debeline največ do 8 cm. V sondi št. 14 so bile vodoravne veje do glo-

¹¹ GMDS 1942, 88.

¹² Mitteilungen d. Antrop. Gesellschaft Wien, 1878, 4 (odslej: MAGW).

¹³ MAGW 1878, 18; GMDS 1942, 87; Zgod. Ljubljane I, 246 ss. Profil je naslednji: na površju je bila plast trde ilovice; sledi 1,3 m debela ilovnata plast brez organskih primesi; sledi 40 cm debela plast naplavljenega zemlje, pomešana s peskom, v kateri so tičali hrastovi koli brez reda in bili izdelani iz klanih štorov, v plasti so bile veje jelše, listje, korenine; sledi 40 cm debela plast šote; nato 20 cm debela plast, pomešana z listjem; nato sledi 50 cm debela plast gosto postavljenih kolov; do jezerskega blata (dna) so prišli na globini okoli 5 m.

¹⁴ Priloga 3 — vzhodni profil sonde št. 12.

¹⁵ Vse v tem odstavku navedene globine so merjene s površja.

bine 105 cm, v sondi št. 13 pa le do globine 75 cm. V sondi št. 26 (T. 2, sl. 2) imamo pod humozno plastjo (ruša in podrušje) rjavo drobirno šotasto plast, v globini od 60 do 115 cm več križajočih se brun debeline od 20 do 35 cm. Na globini 60 cm smo naleteli na dve taki brun, ki vzporedno tečeta iz zahodnega v vzhodni profil sonde. Pod severnim brunom leži malo južneje na globini 90 cm še enako debelo bruno, debeline 25 cm, vzporedno z obema. Med njimi so veje, listje in podobno. V tej sondi ni bilo nad to plastjo z brun sive gline kot v prej opisanih sondah. V sondi št. 19 (T. 2, sl. 1) sledi ruši in podrušju, ki sta debela do 35 cm, plast sive mastne gline do globine 60 cm. Tema dvema plastema pa sledi svetlorjava plast, pomešana z rastlinskimi ostanki, do globine 98 cm. Na dnu te plasti, ki ji sledi šota, ležita eno nad drugim dve vodoravni brun in tečeta iz južnega v vzhodni profil; debelina gornjega je 54 cm, spodnjega pa 16 cm. Na jezersko dno — polžarico smo naleteli najgloblje v sondi št. 15, in to v globini 2,00 m. Vse te veje in bruna niso bila obdelana oziroma klana. Niti plast sive mastne gline ni bila nikjer tako debela, kot je to ugotovil Dežman pri svojem profilu. Na vrhu je običajna ruša in nikjer ni bilo kakšne trde ilovice. Pod plastjo z brun in vejami pa redno sledi plast čiste šote. Pod šoto imamo navpične kole, ki segajo iz polžarice do šote ali pa še vanjo. Med šoto in polžarico je sivo ali sivorjavkasta mivkasto glinasta plast, v kateri so kulturne ostaline, največ pa jih je na njenem dnu ali še v vrhnjem delu polžarice, kamor so se zarile (Priloga 3 — vzhodni profil sonde št. 12). Vse te zadnje navedene plasti, kakor do neke mere tudi vrhnje, ustrezajo Dežmanovemu opisu profila njegovega tretjega kolišča, odkritega leta 1877, le s to razliko, da so mere precej različne oziroma letos ugotovljene plasti znatno tanjše.

Ostal je še letos ugotovljeni prekopani prostor na parceli št. 1430 (sondi št. 34 in 39). Iz Jessetovega poročila je razvidno, da je na parceli št. 1437 tudi naletel pri sondiranju na že prej prekopane plasti.¹⁶ Za ta prostor je Jesse mislil, da je našel leta 1876 in 1877 kopano drugo Dežmanovo kolišče. Zdaj pa, ko smo zanesljivo ugotovili prostor Dežmanovega prvega kolišča ob cesti in upoštevali, da leži njegovo drugo kolišče severovzhodno od prvega, lahko rečemo, da na parceli št. 1437 ni kopal Dežman ali pa vsaj ne v letu 1876 in 1877. Opravka imamo torej še z dvema prekopanima prostoroma (parceli št. 1430 in 1437), za katera nimamo nikakršnih podatkov, oziroma le izročilo domačinov. Ta pa se nanašajo le na parcele št. 1430, 1431, 1432, in sicer, kjer naj bi kopali leta 1905 ali 1906 in ponovno leta 1935 ali 1937. Material in rezultati izkopavanj na obeh prostorih pa so neznani.

Stratigrafija. Reči smemo, da stratigrafija v vseh prekopanih sondah ni komplicirana. Stratigrafske ugotovitve pri sondiranju se po vsej verjetnosti ne bodo bistveno spremenile niti po sistematičnih raziskovanjih. Ugotovili smo lahko pet glavnih oziroma vodilnih plasti, ki se pojavljajo v vseh sondah, le s to razliko, da se spreminja njihova debelina:

1. plast je ruša, pretežno travnata, včasih (a redko) pa porasla s šopasto močvirsko travo, katere korenine segajo še v šoto ali pa v sivo glinasto plast. Debelina ruše je do 15 cm;

¹⁶ S. Jesse, Poročilo o sondiranju v okolici Iga pri Ljubljani, Arheološki vestnik V/1, 1955, 104 ss. (odslej: AV).

2. plast je podrušje (subhumus) rjavorumene barve, delno mešana z glino. Izdatno je prepredena s koreninami, zlasti na mestih, kjer je na vrhu šopasta močvirska trava. Debelina plasti je 13—25 cm. V sondah ob Išci (št. 1—9) smo našli v ruši in podrušju številne fragmente keramike, kosti in kose odlomljenih kolov. To je prostor, nasut ob regulaciji Išce. V vseh teh sondah smo pod današnjo rušo in podrušjem naleteli še na dobro ohranjeno prvotno rušo in podrušje, ki sta enaka kot pri vseh ostalih izkopanih sondah na nenasutem terenu;

3. plast je šota, bodisi čista črna ali pa nekoliko svetlejša in mešana z zemljo. Debelina je 18—85 cm. V to plast segajo do 35 cm visoko navpični koli;

4. plast je plast s kulturnimi ostalinami. Njen sestav tvori siva glina, močno mešana z mivko. Povečini je najti kulturne ostaline v vsej tej plasti ali pa le v njenem spodnjem delu. Debelina plasti s kulturnimi ostalinami bo po vsej verjetnosti na kolišču ob Išci in Dežmanovem kolišču presegala 30 cm;

5. plast je siva in ponekod v gornjem delu bolj rumenkasta polzarica — nekdanje jezersko dno. V vrhnjem delu polzarice so bili še najdeni kulturni ostanki.

Poleg teh petih vodilnih plasti, ki so bile vidne v vsaki sondi, imamo še sivo glinasto plast, ki se vriva med podrušje in šoto. Debelina te plasti je do 50 cm. Kot že rečeno, smo to plast ugotovili samo v sondah št. 6, 8, 12, 13, 14, 15, 19, torej na področju presondiranega terena ob Išci.

Gradbene ostaline. Na presondiranem terenu smo ugotovili tri samostojna in med seboj ločena področja z navpičnimi koli (Priloga 2). Prvo tako področje se razprostira ob Išci, in sicer je po najdaljši osi SV—JZ dolgo 260 m, maksimalno široko po 100 m. Navpični, v zemljo zabiti koli so dobro vidni še v strugi današnje Išce ter prehajajo na njen desni breg; kako daleč segajo, bo mogoče ugotoviti z nadaljnjimi izkopavanji. V razdalji 125 m od kolišča ob Išci smo ob Partovskem grabnu ugotovili drugo področje z navpičnimi koli. V Partovskem grabnu samem se vidijo v dolžini 105 m. Le najbližje sonde, ki so jih izkopali ob tem grabnu, so dale v to smer pozitivne rezultate (sonde št. 44, 50 in kontrolni jarek A: glej prilogo 3 — severni profil kontrolnega jarka A). V ostalih sondah pa smo našli le keramiko ali pa samo oglje. Ugotovljeni prostor s koli je v primerjavi s prvim sorazmerno zelo majhen, saj znaša njegova dolžina v smeri S—J 105 m, širina v smeri V—Z pa le 50 m. Proti jugu ali severu se to področje gotovo ne širi, prav tako ne proti vzhodu ali zahodu, ker bi sicer bili v jarku samem ali v sondah št. 51—55 ali 41, 42, 43 in 46 še vidni navpični koli. Možno je le, da se koli širijo v smer proti JV ali SZ ter SV ali SZ, kjer pa nismo sondirali. Tretje področje z navpičnimi koli pa imamo na obeh straneh ceste Ljubljana—Ig (cesta ga le deli na dva dela), to je tako imenovano Dežmanovo kolišče. Širine tega kolišča v smeri V—Z nismo ugotovili. Če sledimo Dežmanovim ugotovitvam, se širi dalje proti zahodu v smeri proti Iški Loki¹⁷ in po njegovih ugotovitvah bi se končalo na vzhodni strani

¹⁷ Sitzungsbericht der k. k. Akad. phil.-hist. Classe 1877 — načrt.

ceste¹⁸ nekako tako, kot je to načrtano na Prilogi 2. Širina zahodnega dela kolišča v smeri S—J bi bila po Dežmanu »15 sežnjev«¹⁹ ali 24,65 m, po naših ugotovitvah pa ca. 100 m. Verjetno misli Dežman pri tej širini »15 sežnjev« le na širino, kjer je prekopal, kakor smo to že prej omenili, ni pa to natanko razvidno iz njegovega teksta. Razdalja med Dežmanovim koliščem in tistim ob Partovskem grabnu bi bila 200 m.

Nastaja problem, ali imamo tod tri samostojne naselbine — kolišča, ki bi bila istočasna. Glede na ugotovljene razdalje med področji z navpičnimi koli (125 m, 200 m — Priloga 2), bi skoraj težko trdili, da so ta področja nastala zaradi preseljevanja, ko je prvo kolišče zaradi gnitja in propada kolov bilo onespособljeno za življenje. Tako bi bilo torej drugo kolišče mlajše od prvega in tretje še mlajše od drugega. Odgovor na to nam bo moglo dati le kulturno gradivo (keramika), ko bo celotno področje sistematično prekopano.^{19a} Kljub vsemu pa bi bilo težko verjeti, da je eno kolišče istočasno zajemalo takšno površino, kot smo to ugotovili za kolišče ob Išci (260 × 100 m). Po vsej verjetnosti bomo mogli ugotoviti v okviru istega kolišča več posameznih platojev, ki so nastajali drug poleg drugega, kakor to domnevamo tudi za kolišče ob Resnikovem prekopu.²⁰ Po razpoložljivem keramičnem gradivu, ki je najbolj podvrženo razvoju, bi mogli sklepati, da so bila vsa ta tri navedena med seboj ločena področja s koli kolikor toliko istočasno naseljena in imamo tako tri samostojna in istočasna kolišča in jih lahko tako tudi opravičeno imenujemo.

V sondah, označenih na Prilogi 2, smo povsod naleteli na navpične kole. Bežno je bilo že omenjeno, da segajo povečini v šoto (do 35 cm). Le redki so prelomljeni tik pod spodnjim robom šote, kar pa bistveno ne spremeni položaja. Ta ugotovitev, ki je enaka za vsa tri kolišča, se bistveno razlikuje od lanskoletnih ugotovitev na kolišču ob Resnikovem prekopu, kjer so bili koli prelomljeni tik nad polžarico ali že v njej. Tako domnevamo, da je stalo kolišče ob Resnikovem prekopu na suhem oziroma na terenu, ki je bil od časa do časa poplavljen. Na kolišču ob Resnikovem prekopu tudi niso nikjer našli šote.²¹ Po višini odlomljenih kolov na letošnjih presondiranih treh koliščih lahko sklepamo, da so vsa tri stala na vodi oziroma na zamočvirjenem terenu. Voda sicer ni bila zelo visoka, izvzemši v času poplav. Koli so najbolj propadali na mestu, kjer sta se stikala voda in zrak oziroma 10 cm nad to mejo. Tako bi mogli po odlomljenosti kolov sklepati na višino vodne gladine in s polžarico, ki je predstavljala jezersko dno, dobimo višino jezera v času, ko so stala kolišča. Jezerska odeja bi bila tako debela 30 do 40 cm. Nikjer nismo že v šoti naleteli na kulturne ostaline, ampak šele v sivi mivkasti plasti pod šoto, včasih samo v njenem spodnjem delu in v zgornjem delu polžarice. Spričo tako ugotovljene debeline vodne odeje ter najdb vodnega oreška in lešnikov, torej lahko odplavljenega materiala,

¹⁸ L. c. — načrt.

¹⁹ Verh. Geol. Reichsanst. 1876, 275 ss.

^{19a} Ko smo v sondah naleteli na plast s kulturnimi ostalinami, zlasti tam, kjer je bila zelo debela, je nismo v celoti prekopali. Gradivo smo pobrali le toliko, kolikor bi služilo kot dokumentacijski material. Npr. priloga 3 — vzhodni profil sonde 9, južni profil sonde 11.

²⁰ T. Bregant, Poročilo o raziskovanju neolita in eneolita v Sloveniji, Ljubljana 1964, 7 ss.

²¹ L. c., 15 ss.

lahko sklepamo, da je bilo to področje v času življenja na kolišču že tako zamočvirjeno, sicer bi tega lahkega materiala in večjih količin oglja tu ne našli, ker bi ga voda verjetno odplavila, tako pa ga je na mestu najbrž zadržala močvirska trava. Vsi doslej navedeni momenti so prav takšni, kot jih je Korošec²² ugotovil na kolišču pri Blatni Brezovici. Ob vsem tem pa naletimo na problem, ki ga lahko tu le sprožimo, zanesljivega odgovora nanj pa ne moremo dati. Kakšen je bil vodostaj, ko se je začelo življenje na naših koliščih in ali se je razlikoval od stanja, ki smo ga mogli ugotoviti na podlagi višine ohranjenih kolov, ob prenehanju življenja na njih? Isti problem je nakazal že Korošec za Blatno Brezovico.

Na kolišču ob Išci so nas presenetile izredne debeline kolov, tudi do 30 cm. Večina kolov pa je bila debela okoli 20 cm. Le nekaj jih je imelo premer pod 10 cm. Na kolišču ob Partovskem grabnu in Dežmanovem kolišču ni bilo niti enega kola, ki bi presegel 15 cm. Zakaj so prav na kolišču ob Išci uporabljali kole takšnih dimenzij in v kakšnem razmerju so bili do tanjših, ne vemo. Če se bo izkazalo, da je bila tu voda višja, ko so začeli graditi kolišče, kot na ostalih dveh koliščih in je šele kasneje upadla na prej ugotovljeno višino ter so zato uporabljali daljše in tudi debelejšše kole, bi smeli videti v tem momentu enega od odgovorov na zastavljeno vprašanje. Res je, da je to kolišče ob Išci znatno bolj oddaljeno od nekdanjega jezerskega brega, kot sta prvi dve kolišči, s tem pa ni rečeno, da je morala biti voda tod tudi globlja. Le sistematična raziskovanja in podatki o absolutni višini polzarice — jezerskega dna, nam bodo lahko dali kakšno pojasnilo. Pogosto smo naleteli na navpične kole, ki so bili na vrhu zvončasto zaključeni. Kole s takšnim zaključkom smo našli lani na kolišču ob Resnikovem prekopu. Sodili smo, da so jih tako izoblikovali bobri. Pri nekaterih letos najdenih kolih se jasno vidijo vodoravni, okoli kolov potekajoči žlebovi (T. 3, sl. 2). Pri severnem kolu v sondi št. 12 (Priloga 3 — vzhodni profil sonde 12, levi kol), se je še dobro videlo, kako je bila konica kola neravno odlomljena, potem ko se je kol prelomil, ker so ga obgrizli bobri. Za vsa tri naša kolišča lahko trdimo, da so koli stali v skupinah, in te v vrstah. V sondah na vseh treh koliščih smo našli kole v skupinah (Priloga 3), tudi do 8 na 1 m², tako npr. v sondi št. 1 na kolišču ob Išci. V strugi današnje Išce se vidijo skupine kolov, ki stojijo v vrstah, potekajočih v smeri SV—JZ. Tako orientacijo bo imelo verjetno kolišče ob Išci. Za ostali dve kolišči pa s sondami tega nismo mogli ugotoviti. V sondi št. 11 (Priloga 3 — južni profil sonde 11) smo našli nad samo plastjo s kulturnimi ostalinami dve vzporedni vodoravno ležeči bruni, ki prihajata iz južnega in se nadaljujeta v zahodni profil. O njuni funkciji pa zaenkrat ne moremo reči prav ničesar. Večje bruno je klano.

Že v vodi na dnu Partovskega grabna smo opazili večje in manjše kose posušene ilovice — hišnega lepa, v katerih so bili vidni odtisi tanjših in debelejših vej in kolov (do 6 cm v premeru). Na večje kose hišnega lepa smo naleteli v kontrolnem jarku A. V sondi št. 72 na Dežmanovem kolišču smo med odmetano keramiko v jugozahodnem oglu sonde našli kose hišnega tlaka. Vsi ti kosi so bili na eni strani gladki in zelo dobro zglajeni, na drugi

²² J. Korošec, Prazgodovinsko kolišče pri Blatni Brezovici, 1965, SAZU, Dela 14, 35 ss.

strani pa so imeli odtise tanjših kolov in vej. Razlika med zunanjo ali vrhnjo stranjo hišnega lepa in hišnega tlaka je tako očitna (prva groba, druga fino glajena), da je različna funkcija obeh nesporna. Nekateri kosi hišnega lepa imajo sledove ognja (rdeče in črne lise). Najdbi hišnega lepa in tlaka sta nov moment v spoznavanju načina gradnje stavb na koliščih. Doslej tega nismo poznali, domneve pa niso bile podprte z materialom. Tako kakor so bile grajene stavbe v prazgodovini nasploh, so grajene tudi stavbe na koliščih. Navpični koli so bili prepredeni s tanjšimi vejami ter tako tvorili steno, ki je bila ometana z glino. Za stavbo, ki ji je pripadal lep, ki smo ga odkrili pa lahko trdimo, da je propadla v ognju. Na tleh so ležale veje in tanjša bruna, ki so bila premazana z glino. Ali so tlak večkrat obnavljali in premazovali z glino, na podlagi kosov, s katerimi razpolagamo, ne moremo reči. Vsekakor pa je ta predpostavka več kot verjetna, saj se je tak samo posušeni pod hitro obrabil in postal kotanjast, nakar so ga morali zopet zamazati in zagladiti. Letošnja sondažna izkopavanja niso prinesla nič k osvetlitvi problema, kako so se vezali navpični koli s platojem nad njimi in tudi ne, v kakšnem razmerju so bili platoji do stavb oziroma kako so bile stavbe pritrjene na plato.

Dežman teh kosov tlaka pri izkopavanjih ni opazil in jih je celo odmetal, kolikor je sploh vztrajno spremljal potek del. Poleg tega moramo upoštevati še znatne količine zavržene grobe in finejše, a neornamentirane keramike. Koli v prekopenih poljih so ostali nedotaknjeni oziroma samo malo poškodovani, a vendar in situ. Iz vseh teh navedenih momentov bi bilo dobro obnoviti oziroma še enkrat prekopati Dežmanovo kolišče in tudi tisti del, ki ga je kopal že Dežman sam. Material, ki se je zdel Dežmanu sicer nepomemben, bo lahko v marsičem dopolnil sliko gradiva, ki ga iz tega kolišča že poznamo.

Drobne kulturne ostaline. Gradivo, ki smo ga našli pri letošnjih sondažnih delih,²³ obsega keramiko, koščeno in kameno orodje.

Keramika. Po tehniki izdelave lahko ločimo dve grupi, in sicer fino in grobo keramiko. Prvi pripadajo posode, ki so zunaj in znotraj zglajene na sij, tankih sten, izdelane iz dobro prečiščene gline ter enakomerno temnosivo povečini črno pečene. Drugo grupo pa sestavljajo posode debelejših sten, nezglajene, zemlja je pri njih mešana z drobnim peskom, barve pa so rdečerjave do temnosive. Izrazito grobih primerov v drugi grupi ni. Obe skupini imata v svojem inventarju ornamentirane kose.

Oblikovno je keramično gradivo sorazmerno zelo pestro, čeprav ga je malo. Tako lahko ločimo amfore (T. 5, sl. 1; T. 12, sl. 1), vrče (T. 10, sl. 1, 2), bikonične posode (T. 6, sl. 1, 5), polkroglaste kupe z navznoter odebeljenim in ravno odrezanim ustjem (T. 11, sl. 5; T. 12, sl. 2, 3), posode z lijakastim vratom, ki je ostro ločen od kroglastega spodnjega dela (T. 11, sl. 1) ter posode z nazaj zavihanim ustjem in prilepljenim na vrat posode (T. 7, sl. 1; T. 8, sl. 1, 2, 3; T. 9, sl. 1). Ročaji so trakasti in vežejo ustje z ramenom posode (T. 10, sl. 2), dalje imamo majhen ročaj ovalnega preseka, ki je na ramenu posode (T. 12, sl. 1) ter vodoravni subkutani ročaj (T. 11, sl. 2).

²³ Glej opombo 19 a.

Aplike so ohranjene samo na enem fragmentu, kjer imamo tri vodoravne plastične vzbokline na ramenu posode. Dno je zastopano v enem primeru ter je veliko in ravno (T. 5, sl. 2). Med ostalo keramično gradivo lahko prištejemo vretence za statve (T. 5, sl. 3).

Ornamentika je kljub tako majhni množini gradiva zelo pestra. S finim vrezom izveden trak na ramenu in na največji periferiji posode (T. 5, sl. 1) je izpolnjen s šrafiranimi trikotniki, ki se vključujejo v rombe, v sredini nastali kvadratni prostor pa je izpolnjen s krogom, šrafiranim v vseh smereh. Bikonična posoda (T. 6, sl. 1) je ornamentirana v treh pasovih, gornji in spodnji pas sestavljajo sumarno izdelani trikotniki v tehniki brazdastega vreza, srednji trak pa tvorita dve liniji poševnih vbodov s šilom. Nasproti si stoječi, s po dvema kratkima linijama izpolnjeni trikotniki, izvedeni s širokim vrezom, tvorijo ornament na ustju polkroglaste kupe (T. 12, sl. 3). V barbotinski tehniki je ornamentiran ohranjeni del stene posode (T. 5, sl. 2). Razširjeno ustje druge polkroglaste kupe (T. 12, sl. 2) ima tako imenovani licenski ornament — okoli niti ali nekega predmeta ovita druga nit.²⁴ Nazaj prilepljena ustja so ornamentirana s ščipanjem (T. 8, sl. 3), z odtisom nekega štirikotnega predmeta (T. 8, sl. 1) ali z globokimi poševnimi vrezii (T. 9, sl. 1). Tako imenovani metličasti ornament imata fragmenta na T. 7, sl. 4, in T. 9, sl. 2.²⁵ V tehniki vreza so ornamentirani fragmenti (T. 6, sl. 2, 3, 4, 5; T. 7, sl. 3). V tej tehniki so izvedene navpične, vodoravne in cik-cak linije. Fragmenta na T. 6, sl. 2, 3, pa imata vreze izpolnjene z belo inkrustacijo.

Koščeno orodje je zastopano z dvema primerkoma. Koščeno šilo (T. 9, sl. 5), narejeno iz cevaste kosti, je dobro izdelano in nosi sledove uporabe. Druga je koščena ost, odlične izdelave, ima dolg trn ter je dvakrat prevrtna. Funkcija te osti je težko določljiva, lahko pa je služila pri pletenju mrež ali pa kot harpuna (T. 10, sl. 3).

Kameno orodje. V strugi Išce smo našli eno slabo izdelano kameno gladilo iz kvarcita ter del žrmlje.

Keramično gradivo iz Ižanskih kolišč, ki ga je izkopal Dežman, je zbudilo v svetu izredno pozornost, tako zaradi pestrosti v oblikah, kakor zaradi izredne, lepe in bogate ornamentike.²⁶ Od domačih strokovnjakov so se podrobno ukvarjali s to keramiko Ložar, J. Korošec in v zadnjih letih P. Korošec. Ložar je povezoval keramiko Ižanskih kolišč z vrsto kultur, tako npr. s kulturo kroglastih amfor, kulturo vrvičaste keramike, kulturo zvončastih čaš itd.²⁷ J. Korošec prišteva kulturo Ižanskih kolišč slavonski kulturi oziróma jo obravnava enotno kot njeno podskupino, ki je dobila svoj pečat zaradi druge geografske lege in predvsem drugega načina živ-

²⁴ P. Korošec, Keramika z licensko ornamentiko (Litzenkeramik) na Ljubljanskem barju, AV VIII/1, 1957, 9 ss.

²⁵ Sodeč po ornamentu na T. VI, 1, 2, članka P. Korošec, AV VIII/1, 1957, pripada tudi tako imenovani licenski ornamentiki, čeprav v članku ni nikjer omejen tak način ornamentiranja.

²⁶ Zgod. Ljubljane I, 1955, 245 ss., z vso tam navedeno literaturo.

²⁷ GMDS 1941, 1 ss.

ljenja, ki se bistveno razlikuje od načina življenja na vrsti najdišč slavonske kulture v Slavoniji, Panonski nižini in Bosni.²⁸ P. Korošec pa je opazila razlike v materialu Ižanskih kolišč ter na podlagi tipologije razdelila gradivo v dve skupini: Ig I in Ig II.²⁹ Obe skupini smatra kot grupi slavonske kulture s tem, da je skupina Ig I starejša in spada v eneolit in prve začetke starejše bronaste dobe, skupino Ig II pa smatra istočasno z vučedolsko in bosansko skupino in vse tri prišteva mlajšemu obdobju slavonske kulture, časovno pa v starejšo bronasto dobo.³⁰ Na kulturo Ig I in Ig II pa so vplivale različne druge kulture in ji dajale svoje elemente, bodisi direktno ali indirektno. Tako najdemo v fazi Ig I vplive badenske, pecelske kulture in kulture vzhodnoalpskih kolišč. V fazi Ig II pa se vplivi povečajo na večji krog kultur, tako npr. mlajše faze kulture zvončastih čaš, licenske keramike, starejše faze unijetiške kulture, skupine Kisapostag in tako dalje.³¹ Prototipi za fazo Ig I manjkajo, začela naj bi se pri koncu alpskega faciesa lengyelske kulture, medtem ko bi bili prototipi za fazo Ig II v Remedello kulturi, živela pa naj bi do začetka srednje bronaste dobe.

V okvir te v dve fazi razčlenjene kulture na Ižanskih koliščih bi lahko poskušali uvrstiti tudi letos izkopani material. Gradivo kaže značilne elemente in ga lahko na podlagi njih razvrstimo tako v fazo Ig I kot v fazo Ig II. Pripomniti je treba, da je znatno manj tistega gradiva, ki nosi karakteristike faze Ig I.

Faza Ig I: Elemente te faze lahko vidimo tako v obliki kot v ornamentiki na fragmentu amfore T. 5, sl. 1. Fragment (T. 7, sl. 1) vratu posode, ki verjetno pripada amfori, ima pod ustjem dve vrezani liniji, ki sta izpolnjeni z belo inkrustacijo. Jajčasto ovalna posoda, fino glajena (T. 12, sl. 1) z nizkim, malo navzven upognjenim ustjem in majhnim ročajem ovalnega preseka bi lahko še sodila k fazi Ig I. Elemente, ki bi pripadali fazi Ig I, pa bi mogli videti na nekaterih fragmentih le na podlagi ornamentike in tehnike izdelave. Tako npr. fragment, ornamentiran v barbotinski tehniki (T. 5, sl. 2), ter fragmenta, katerih vrezane linije so izpolnjene z belo inkrustacijo (T. 6, sl. 2, 3). Po načinu ornamentiranja bi mogli v bikonični posodi (T. 6, sl. 1), ki je ornamentirana v treh pasovih, od katerih sta dva izvedena v tehniki brazdastega vreza, srednji pa s poševnimi vbodi, videti značilnosti faze Ig I. Po obliki bi ta posoda eventualno še lahko sodila v to skupino, lahko pa pripada že fazi Ig II. V tem fragmentu bi lahko videli obliko faze Ig II, v ornamentiki pa reminiscenco na fazo Ig I.

Faza Ig II: Elementi te faze so številnejši. Naj navedem samo nekaj najznačilnejših, tako po oblikah kot po ornamentiki. Trije fragmenti polkroglastih kup z navznoter razširjenim, ravno odrezanim in ornamentiranim ustjem vsebujejo po formi značilnosti posod te vrste, ki so karak-

²⁸ Zgod. Ljubljane I. 251.

²⁹ P. Korošec, Kulturna opredelitev materialne kulture na koliščih pri Igu, AV IX-X/2, 1958-1959, 94 ss.

³⁰ P. Korošec, Podela slavonske kulture, njeno poreklo i relativna hronologija, Rad vojvodanskih muzeja 8, 1959, 5 ss.

³¹ AV IX-X/2, 94 ss.; Rad vojv. muzeja 8, 5 ss., z vso tam navedeno literaturo.

teristična oblika za kulturo zvončastih čaš (T. 11, sl. 3; T. 12, sl. 2, 3). Polkroglasta kupa (T. 12, sl. 2) nosi na navznoter razširjenem ustju trikotnike, ki so izvedeni v licenski ornamentiki. Tako sta elementa dveh različnih, a sočasnih kultur zastopana na isti posodi. Grupi Ig II tipološko pripada vrč s trakastim ročajem, ki veže ustje z ramenom (T. 10, sl. 2), kroglasti spodnji del nima ostro ločeno dno, temveč je bilo okroglo in je imelo omfalos. Karakteristike licenske keramike vsebuje tudi fragmenta (T. 7, sl. 4, in T. 9, sl. 2), ki imata metličasti ornament. Subkutani vodoravni ročaj (T. 12, sl. 2) na ramenu, ki ima nasploh prototipe v kulturi Remedello (tip Rinaldone), bo pripadal fazi Ig II. V to grupo bi še lahko prišteli posodo z lijakastim vratom, ki je ostro ločen od ramena in kroglastim spodnjim delom (T. 11, sl. 1). Za fazo Ig I in tudi za fazo Ig II pa so lahko značilna nazaj zavihana ustja in prilepljena na vrat posode (T. 7, sl. 1; T. 8, sl. 1, 2, 3; T. 9, sl. 1).

Povedati je treba, da nismo nikjer mogli opaziti dveh kulturnih horizontov, ki bi bila med seboj ločena. Za ugotavljanje vertikalne stratigrafije bodo morda dala kaj več področja, kjer smo mogli s sondami ugotoviti, da kulturna plast presega celo 50 cm. Malo pa je verjetno, da bi mogli na letos presondiranem prostoru, tudi tam, kjer je kulturna plast debela 30 cm, najti dva med seboj ločena kulturna horizonta. Zato je verjetnejša horizontalna stratigrafija. Problemu horizontalne stratigrafije bo treba posvetiti vso pozornost. Že letos zbrani material kaže v to smer. Prostor, kjer ležijo sonde št. 1, 2, 5, 7, 10 in 11, je pokazal, da vsebuje gradivo elemente faze Ig I. V zahodnejših predelih tega tako imenovanega kolišča ob Išci pa kaže gradivo predvsem elemente faze Ig II. Govoriti kaj več o tem pa bi bilo na podlagi tako maloštevilnega gradiva preveč tvegano in prezgodaj.³²

2. Kolišče ob Resnikovem prekopu

Druga, letos zastavljena naloga je bila, s sondami ugotoviti razsežnost kolišča ob Resnikovem prekopu. Leta 1962 sistematično prekopani sektor leži na parceli št. 1247 (Priloga 4), na levi strani Resnikovega prekopa. Na sosednjih parcelah, tako na levi kakor na desni strani prekopa, smo izkopali 13 sond v izmeri 2×2 m. V sondi št. 12 in 13 nismo prišli še v globini 2,50 m do polžarice oziroma do kulturnih ostalin. Zaradi prevelikih količin naglo izvirajoče vode smo morali delo v teh dveh sondah prekiniti. Iz istih vzrokov nismo mogli sondirati sektorja med sondo št. 1 in št. 13 ter Iščo. Še v suši na tem prostoru stalno stoji voda.

Stratigrafija glede na lanskoletne ugotovitve ni prinesla nobenih sprememb. Plasti so naslednje:

1. plast je ruša. Tvori jo povsod šopasta močvirska trava, katere korenine segajo tudi do 70 cm globoko. Debela je največ 20 cm;
2. plast je podrušje (subhumus), debeline do 40 cm;

³² Razdelitev v fazi Ig I in Ig II je P. Korošec izvršila na osnovi tipologije. Zato pa bi bilo potrebno čimprej opraviti sistematična raziskovanja na kolišču ob Išci, ki je najrazsežnejše, da bomo dobili še s stratigrafijo podkrepljeno ali pa korigirano kronološko razdelitev.

3. plast je sivo rjava glinasta plast, vmes so še korenine segajoče sem iz ruše, debeline je do 50 cm;

4. je svetlo siva mastna glinasta plast, ki dobi v spodnjem delu temnejšo sivo barvo, debela je do 118 cm;

5. plast je siva mivkasto glinasta, ponekod na gornjem delu drobirna, v njenem spodnjem delu so kulturne ostaline, debeline je do 50 cm;

6. plast je polžarica — jezersko dno, v gornjem delu polžarice so še kulturne ostaline.

Samo v sondi št. 1 smo naleteli na navpičen kol (Priloga 3 — vzhodni profil sonde 1), vse druge sonde pa so dale v tej smeri negativne rezultate. V sondah št. 3 in 9 smo naleteli na fragmente keramike. Vsi so popolnoma atipični in zelo grobe izdelave. V sondah št. 4, 6, 7, 8, 10 in 11 pa smo našli le drobce oglja.

Iz poročila je razvidno, da so bili vsi poskusi, ugotoviti razprostranjenost kolišča ob Resnikovem prekopu, negativni. Ostane le še možnost, da se je kolišče širilo še zahodno od lani prekopanega prostora, to je v smeri proti Iščici ali pa proti jugu, kjer pa zaradi prevelike talne vode nismo mogli sondirati. Kolišče se na desno stran prekopa ni širilo, čeprav so v prekopu samem še danes vidni navpični koli vzdolž parcel št. 734, 735 in na parceli št. 1247.

RÉSUMÉ

Sondages aux environs de Ig dans le marais de Ljubljana

Dans le cadre du thème «Recherches du néolithique et de l'énéolithique en Slovénie», financé par la Fondation Boris Kidrič, on a exécuté cette année aux environs de Ig dans le Barje de Ljubljana des travaux de sondage sous la direction de la Section d'archéologie de la Faculté des Lettres. Le but des recherches de cette année fut double:

1° établir par des sondages l'étendue du palafitte établi en 1962 au bord de l'Išca, localiser exactement le palafitte dit de Dežman, creusé en 1875 et 1876 le long de la route de Ljubljana—Ig et établir la liaison éventuelle existant entre eux;

2° établir par des sondages l'étendue du palafitte exploré en 1962 le long du canal de Resnik.

1° Le palafitte des bords de l'Išca et le palafitte de Dežman

Le territoire exploré s'étend à Parte et à Kepje et mesure 850 m E—O et 500 m max. N—S. Le long de l'Išca il embrasse les lots de terrain n° 1420—1430, à l'ouest du fossé de Parte, les lots de terrain n° 1457/1—1469, du côté est de la route, les lots de terrain n° 1463—1496 et du côté ouest de la route, les lots de terrain n° 1555—1588. On a effectué 82 sondages (2 × 2 m), un sondage d'essai A (2 × 2 m) et un fossé de contrôle A (5 × 1 m) le long du fossé de Parte.

Au sondage de contrôle A le long de l'Išca, aux sondages n° 34 et 39 sur le lot de terrain n° 1430, au sondage n° 44 le long du fossé de Parte, au sondage n° 72 sur le lot de terrain n° 1585 et au sondage n° 80 sur le lot de terrain n° 1463 on est tombé sur des couches déjà remuées (Annexe 1). Dans tous les sondages mention-

nés on a trouvé dans les couches de la céramique et des morceaux de pieux rompus. Par le sondage n° 72 on est tombé sur la partie ouest du palafitte dit de Dežman, creusé en 1875, et par le sondage n° 80 sur la partie est du palafitte de Dežman le long de la route, creusé en 1876. Aux environs de l'Išca (le point le plus proche est à 55 m à l'ouest de celle-ci) on a vu déjà en surface un fossé remué, long de 255 m et large d'environ 2 m. En comparant le compte rendu de Dežman sur son troisième palafitte, creusé en 1877, situé selon ses indications à 500 pas à l'est de son deuxième palafitte au NE de son palafitte auprès de la route, nous avons constaté quelques points communs qui parleraient en faveur de la supposition que dans le fossé remué on peut voir son troisième palafitte, creusé en 1877. En comparant les profils que nous avons découvert cette année et d'après sa description du profil du troisième palafitte, nous avons constaté que les couches s'accordent par leur structure, mais qu'il y a des différences dans les mesures. Nous avons reconstruit de la boue lacustre calcaire à 2 m de profondeur au sondage n° 15, alors que lui n'en trouvait qu'à une profondeur de 5 m. A cette unique place autour du fossé remué le long de l'Išca, nous avons trouvé, sous l'humus et le subhumus, une couche d'argile grasse grise, ce qui correspond à la donnée indiquée dans le profil de Dežman, à la différence cependant que la couche établie cette année est presque de moitié plus mince que les indications de Dežman (75 cm—1,50 m). D'après les indications de Dežman, sous l'argile grasse grise il y avait des poutres fendues, alors que nous avons constaté la même couche, mais les poutres n'étaient pas fendues. Nous pourrions dire avec certitude qu'à cet endroit se trouve le troisième palafitte de Dežman, quand nous aurons établi sur le terrain son deuxième palafitte. Pour le moment nous ne savons pas qui a creusé et quand on a creusé aux emplacements où se trouvent les sondages n° 34, 39 et le sondage n° 44.

Stratigraphiquement nous avons établi cinq couches principales, qui se manifestent dans tous les sondages.

La première couche est l'humus, allant jusqu'à 15 cm d'épaisseur.

La deuxième couche est le subhumus, de couleur brun jaune, mêlé à de la terre glaise, de 15 à 25 cm d'épaisseur.

La troisième couche est la tourbe, de 18 à 85 cm d'épaisseur. Dans cette couche pénètrent des pieux verticaux allant jusqu'à 35 cm de hauteur.

La quatrième couche est la couche de culture. Sa composition est de l'argile grise mêlée de sable fin. Il y a des restes de cultures dans toute cette couche ou bien seulement à sa partie inférieure. L'épaisseur de cette couche au palafitte d'Išca et au palafitte de Dežman dépasse parfois 50 cm.

La cinquième couche est la boue lacustre calcaire — le fond du lac.

A sa partie supérieure on a trouvé encore des restes de cultures.

Sur le terrain sondé nous avons constaté trois domaines indépendants et séparés les uns des autres avec des pieux verticaux. Le premier est situé le long de l'Išca (260 m de long — 100 m de large) et il s'étend encore sur sa rive droite. Le deuxième se trouve le long du fossé de Parte (125 m × 50 m) et le troisième des deux côtés de la route d'Ig—Ljubljana, c'est-à-dire le palafitte dit de Dežman. Nous pouvons estimer que nous avons ici trois palafittes indépendants, sensiblement de la même période à en juger par les matériaux céramiques. Eu égard à la grande surface (surtout en ce qui concerne le palafitte de l'Išca) qu'embrasse un palafitte, nous pourrions établir, selon toute vraisemblance, plusieurs plateaux

particuliers, qui se sont formés l'un à côté de l'autre à cause des migrations, quand le premier était rendu impropre à la vie à cause du pourrissement des pieux, comme on le suppose aussi pour le palafitte du canal de Resnik. A la base de la hauteur des pieux rompus, dont le bord supérieur pénètre parfois jusqu'à 35 cm dans la tourbe, on pourrait conclure que nos trois palafittes étaient construits sur l'eau, respectivement sur un terrain marécageux. D'après la rupture des pieux on pourrait déterminer la hauteur du niveau de l'eau et à l'aide de la boue lacustre calcaire, qui représentait le fond du lac, on obtiendrait l'épaisseur de la couverture du lac quelque part entre 30 et 40 cm. Le fait que le lac était déjà devenu marécageux est prouvé par les matériaux légers flottants conservés sur place (noisettes, petite noix d'eau, charbon), cependant pas au point que tous les restes de cultures ne puissent plus se poser au fond, parce qu'autrement, si le lac était déjà fortement marécageux, on les trouverait déjà dans la tourbe. Au palafitte de l'Išca nous avons trouvé des pieux d'épaisseurs extraordinaires, même jusqu'à 50 cm. Mais la plupart des pieux avaient environ 20 cm d'épaisseur. Au palafitte du fossé de Parte et au palafitte de Dežman il n'y avait pas un pieu qui dépassât 15 cm. Nous ne savons pas encore de façon certaine pourquoi les pieux étaient si épais précisément au palafitte de l'Išca. Une des réponses pourrait être que ce palafitte est le plus éloigné de l'ancienne rive du lac; nous en aurons des indications sûres par des fouilles systématiques, respectivement par la hauteur de la boue calcaire — du fond du lac. Certains des pieux verticaux avaient à leur sommet la forme d'une cloche. Nous supposons que cette forme leur a été donnée par les castors.

Dans le fossé de contrôle A le long du fossé de Parte nous avons trouvé des morceaux assez grands d'agglutinants de maisons, qui portent les empreintes de grosses branches et de pieux. Au sondage n° 72 au palafitte de Dežman, parmi un tas de matériaux déblayés (céramique, os) lors des fouilles, nous avons trouvé aussi des morceaux de pavés de maison en terre glaise bien polis. Certains morceaux d'agglutinant de maison portent des traces de feu. L'agglutinant et le pavé de maison nous ont appris comment étaient construits les bâtiments sur pilotis. Par la combustion de l'agglutinant de maison nous pouvons conclure que celui-ci a péri dans le feu.

Parmi les petites découvertes de cette année, il y a la céramique, les outils en os et en pierre. Par la technique de la fabrication nous pouvons distinguer la céramique fine et la céramique grossière. Par la forme les matériaux en céramique sont très variés: ainsi nous avons des amphores, des cruches, des vases biconiques, des coupes demi-circulaires à embouchure courbée vers l'intérieur, coupée horizontalement et rebondie, des vases à col en forme d'entonnoir, qui est nettement séparé de la partie inférieure sphérique et des vases à embouchure tournée en arrière. Les anses sont en forme de ruban ou de section ovale. L'ornementation est très variée. Les ornements sont exécutés dans la technique de la taille, de la taille sillonnée, des points obliques à l'alêne, dans la technique de la barbotine. Les lignes entaillées sont parfois accomplies par des incrustations blanches. On pourrait ranger tous les matériaux céramiques, tant par leurs formes que par leur ornementation, en deux phases se suivant chronologiquement Ig I et Ig II et temporellement dans l'énéolithé et le début de l'époque du bronze, respectivement la période de bronze plus ancienne. Partout où des sondages ont été effectués cette année, nous avons pu établir une seule couche de culture qui, au palafitte au long de l'Išca et au palafitte de Dežman, dépasse parfois 30 cm.

2° *Le palafitte le long du canal de Resnik*

Par les sondages nous avons pu constater que le palafitte ne s'étend pas à la rive droite du canal de Resnik, bien que dans le canal même des pieux verticaux soient encore visibles de nos jours. Dans le sondage n° 1 on n'a trouvé qu'un seul pieu vertical. Dans les sondages n°s 12 et 13, à 2,50 m de fond nous n'avons pas encore atteint la boue lacustre calcaire, respectivement les restes de culture, mais nous avons été contraints d'abandonner les travaux ultérieurs à cette place à cause de l'eau surgissant rapidement. Pour les mêmes raisons nous n'avons pas pu sonder l'espace entre les sondes n°s 1 et 13 et l'Išca. Seulement dans les sondages n°s 3 et 9 nous avons trouvé des fragments de céramique, mais qui sont entièrement atypiques, alors que dans les autres sondages nous n'avons trouvé que du charbon. Nous sommes tombés sur de la boue calcaire très profondément, ainsi par ex. au sondage n° 9 à la profondeur de 2,64 m.

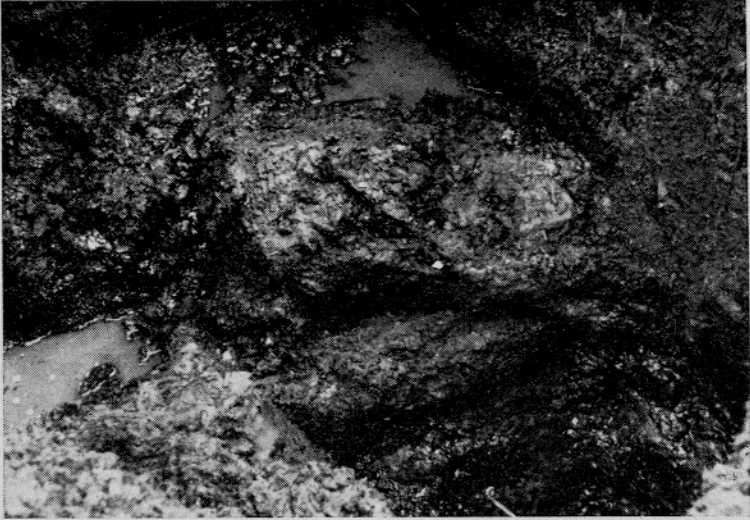

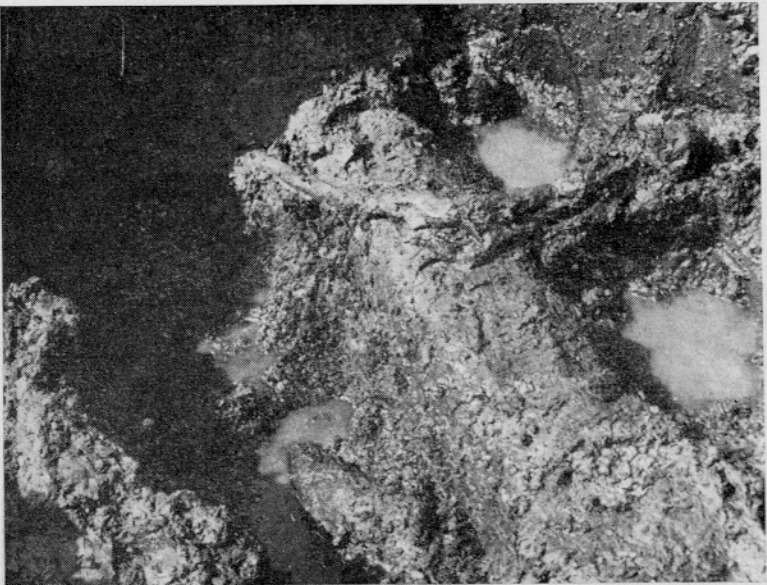
Sl. 1. Sonda 36, za njo sonde 31 in 25 na V Partih, v ozadju Škofljica
 Fig. 1. Sondage 36, puis sondages 31 et 25 sur V Partih, au fond Škofljica

Sl. 2. Razmetane veje po vsej površini v sonde 6 na V Partih
 Fig. 2. Branches éparées sur toute la superficie du sondage 6 sur V Partih

Sl. 1. Eno nad drugim naloženi vodoravni bruni v sondi 19 na V Partih
Fig. 1. Poutres posées horizontalement l'une au-dessus de l'autre au sondage 19 sur V Partih

Sl. 2. Vodoravno bruno v sondi 26 na V Partih
Fig. 2. Poutre horizontale au sondage 26 sur V Partih

Sl. 1. Severni profil sonde 10, na dnu ob profilu in v sredini sonde so navpični koli, na V Partih

Fig. 1. Profil nord du sondage 10, au fond près du profil au milieu du sondage il y a des pieux verticaux — V Partih

Sl. 2. Od bobrov objedeni navpični koli v sondi 12 na V Partih

Fig. 2. Pieux verticaux rongés par les castors au sondage 12 sur V Partih

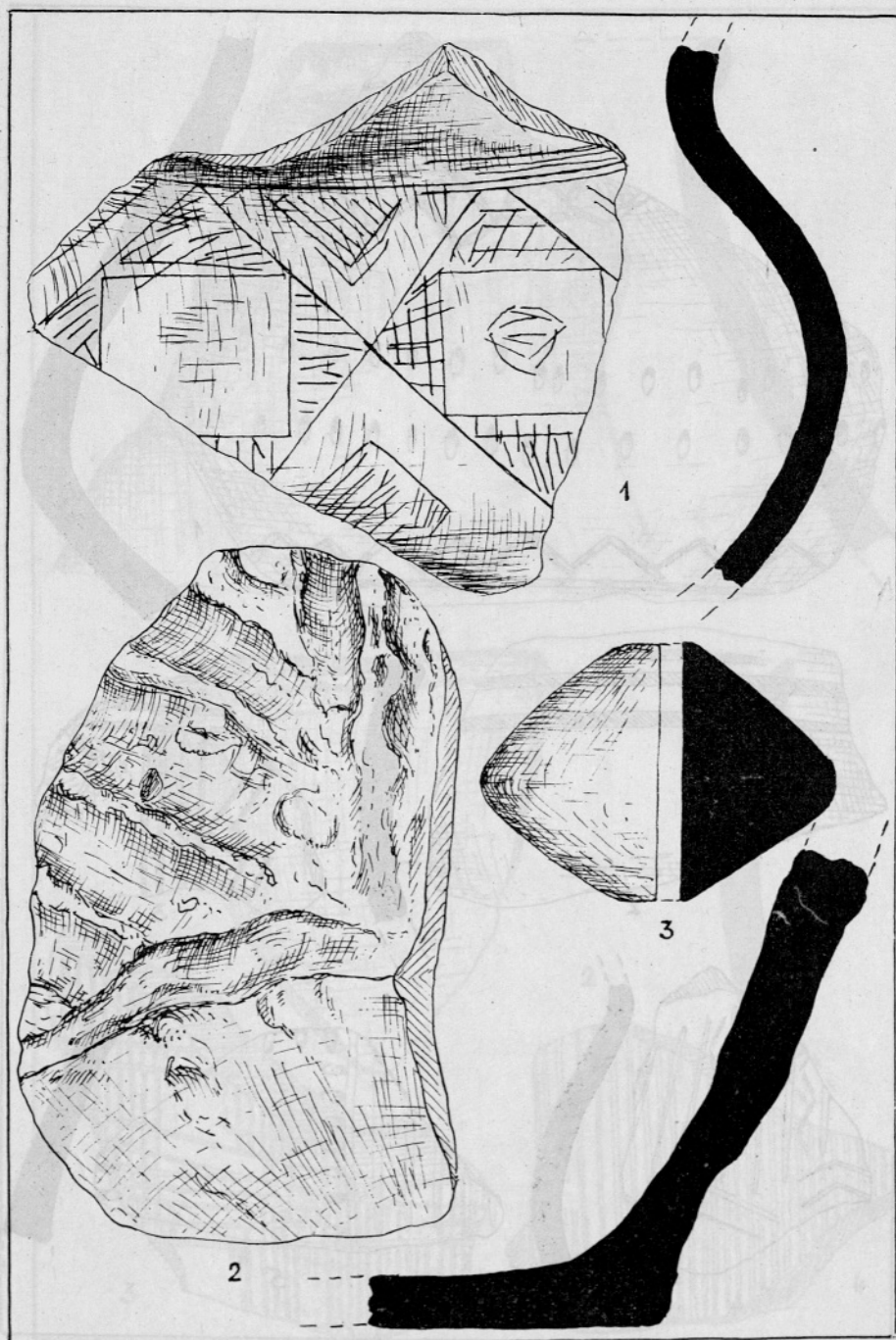

Sl. 1. Navpični koli v sondi 12 na V Partih
Fig. 1. Pieux verticaux au sondage 25 sur V Partih

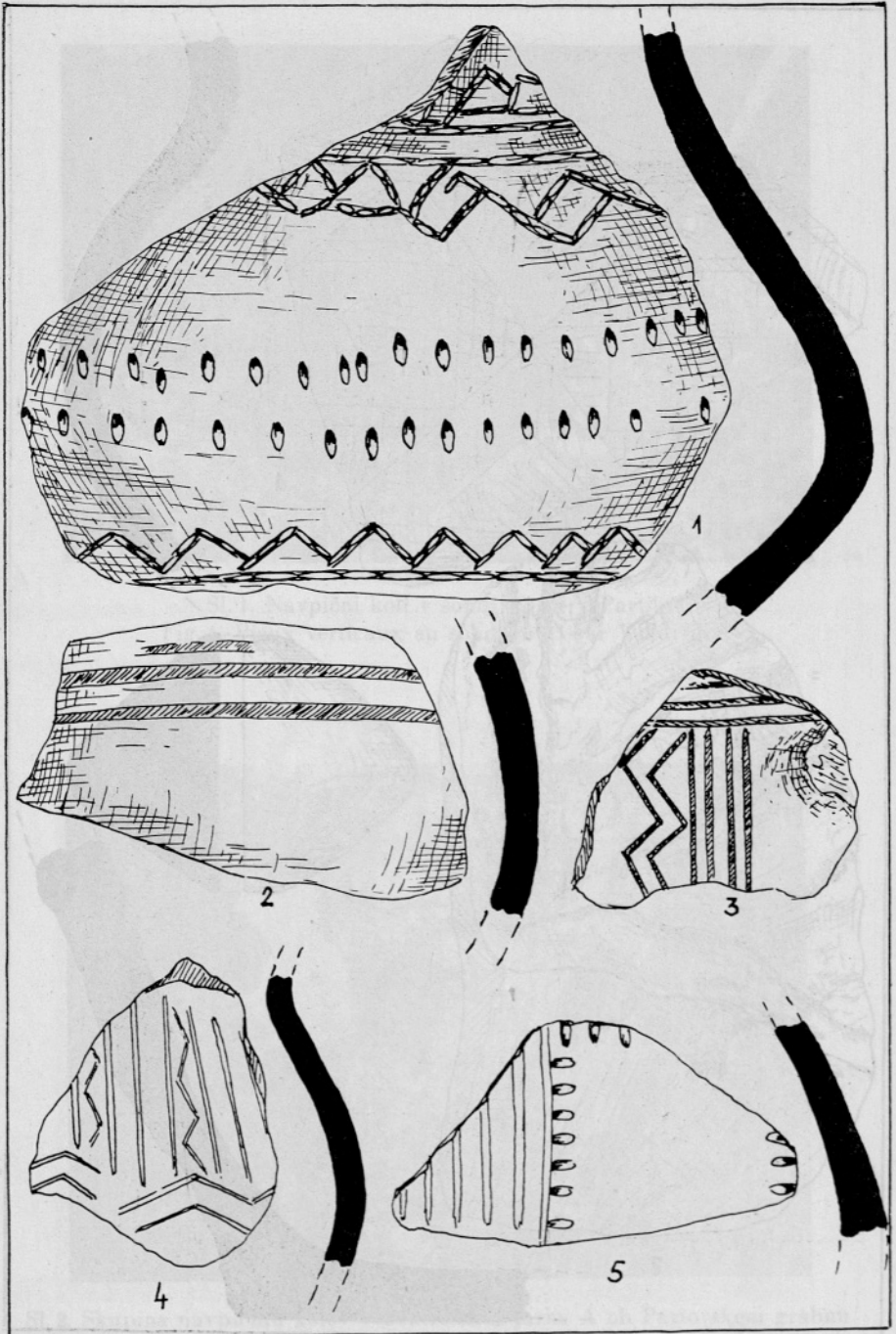

Sl. 2. Skupina navpičnih kolov v kontrolnem jarku A ob Partovskem grabnu
Fig. 2. Groupe de pieux verticaux dans le fossé de contrôle A le long du fossé de Parte

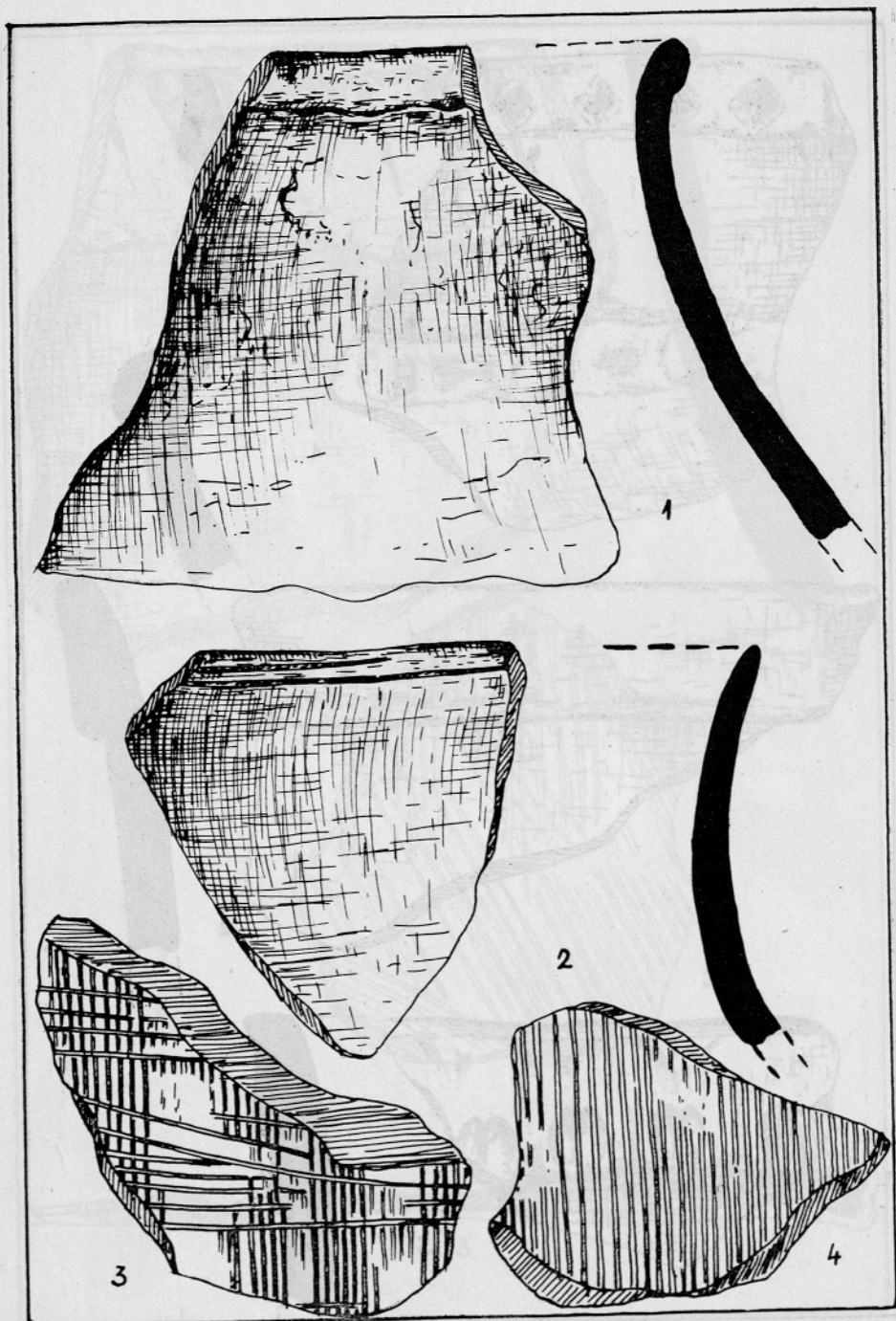

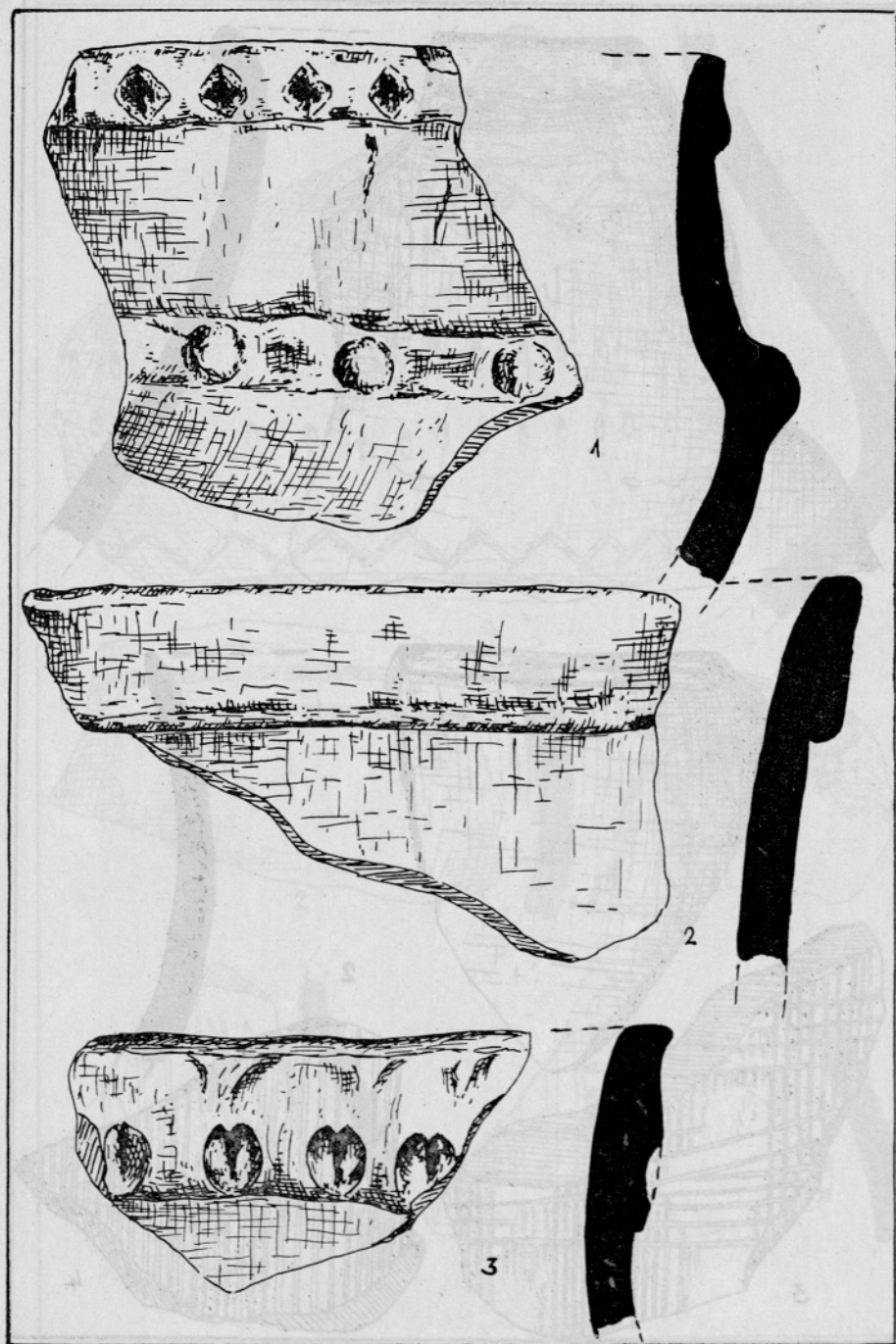
Sl. 1 — sonda 1; sl. 2, 3 — sonda 7. Vse = $\frac{1}{1}$
 Fig. 1 — sondage 1; fig. 2, 3 — sondage 7. Tout = $\frac{1}{1}$

Sl. 1, 2, 3, 5 — sonda 76; sl. 4 — sonda 75. Vse = $\frac{1}{1}$
 Fig. 1, 2, 3, 5 — sondage 76; fig. 4 — sondage 75. Tout = $\frac{1}{1}$

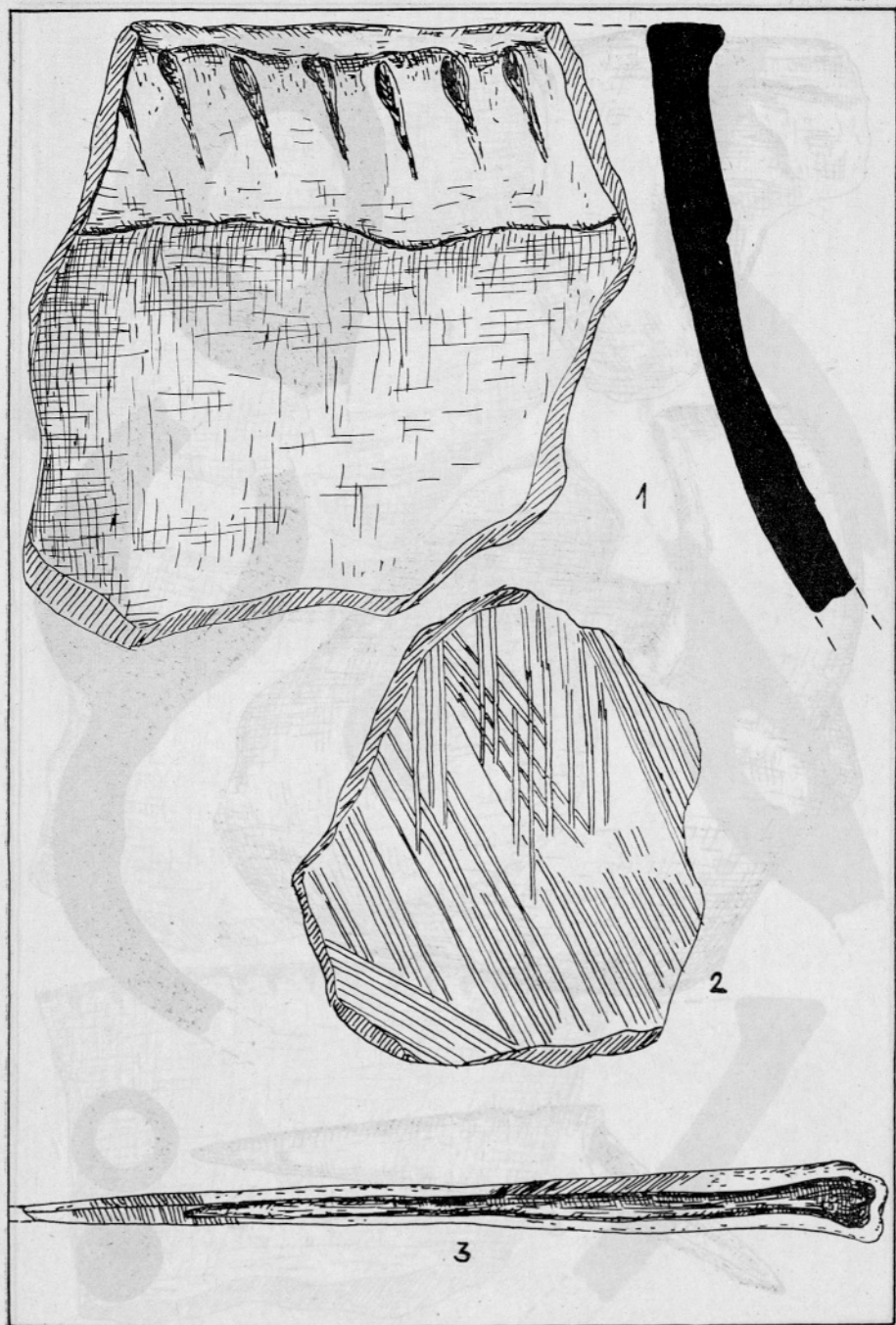
Sl. 1 — sonda 72; sl. 2, 3, 4 — kontrolni jarek A. Vse = 1/1
 Fig. 1 — sondage 72; fig. 2, 3, 4 — fossé de contrôle A. Tout = 1/1

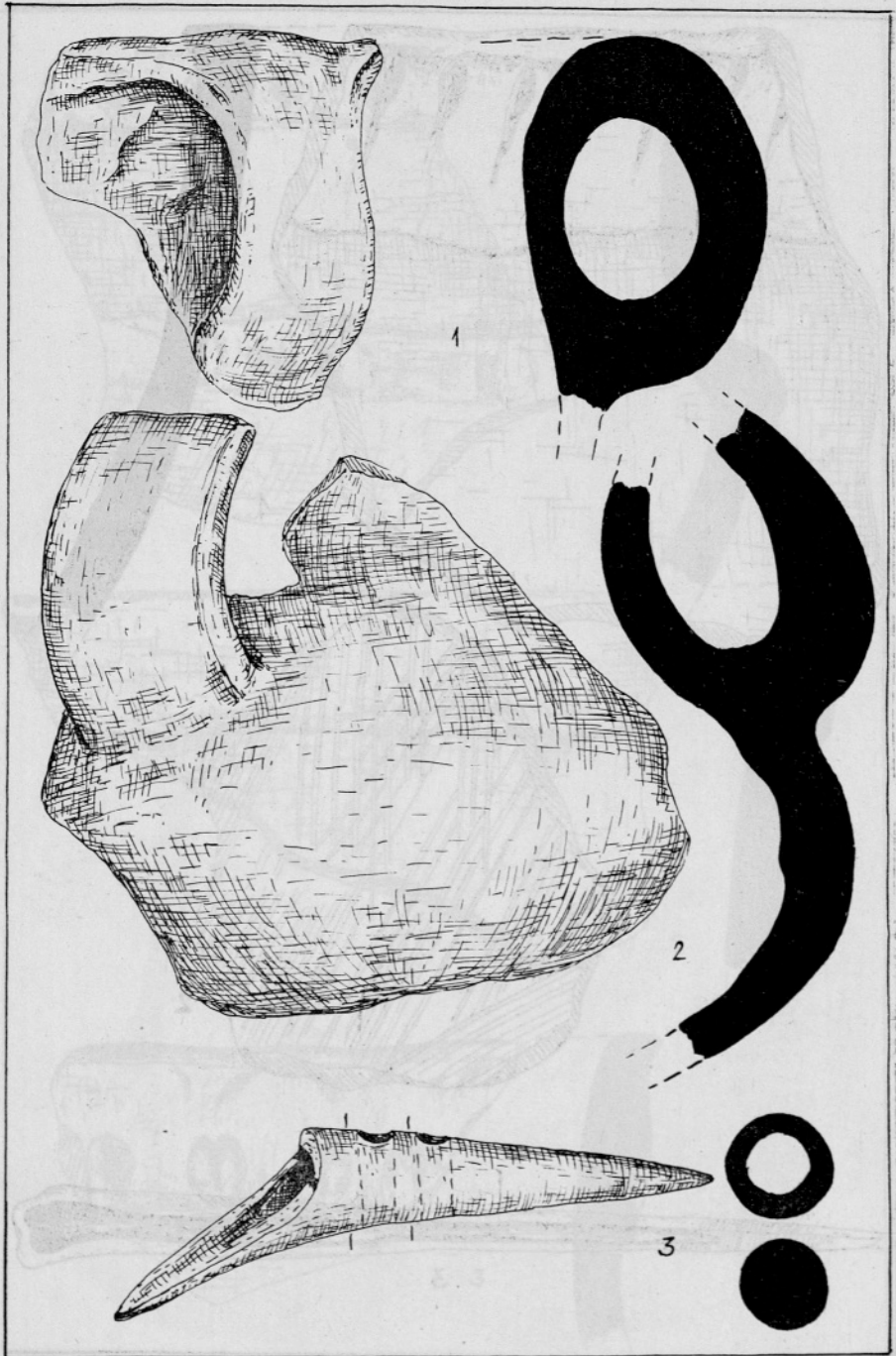
Sl. 1 — sonda 44; sl. 2 — sonda 34; sl. 3 — kontrolni jarek A. Vse = $\frac{1}{1}$

Fig. 1 — sondage 44; fig. 2 — sondage 34; fig. 3 — fossé de contrôle A. Tout = $\frac{1}{1}$

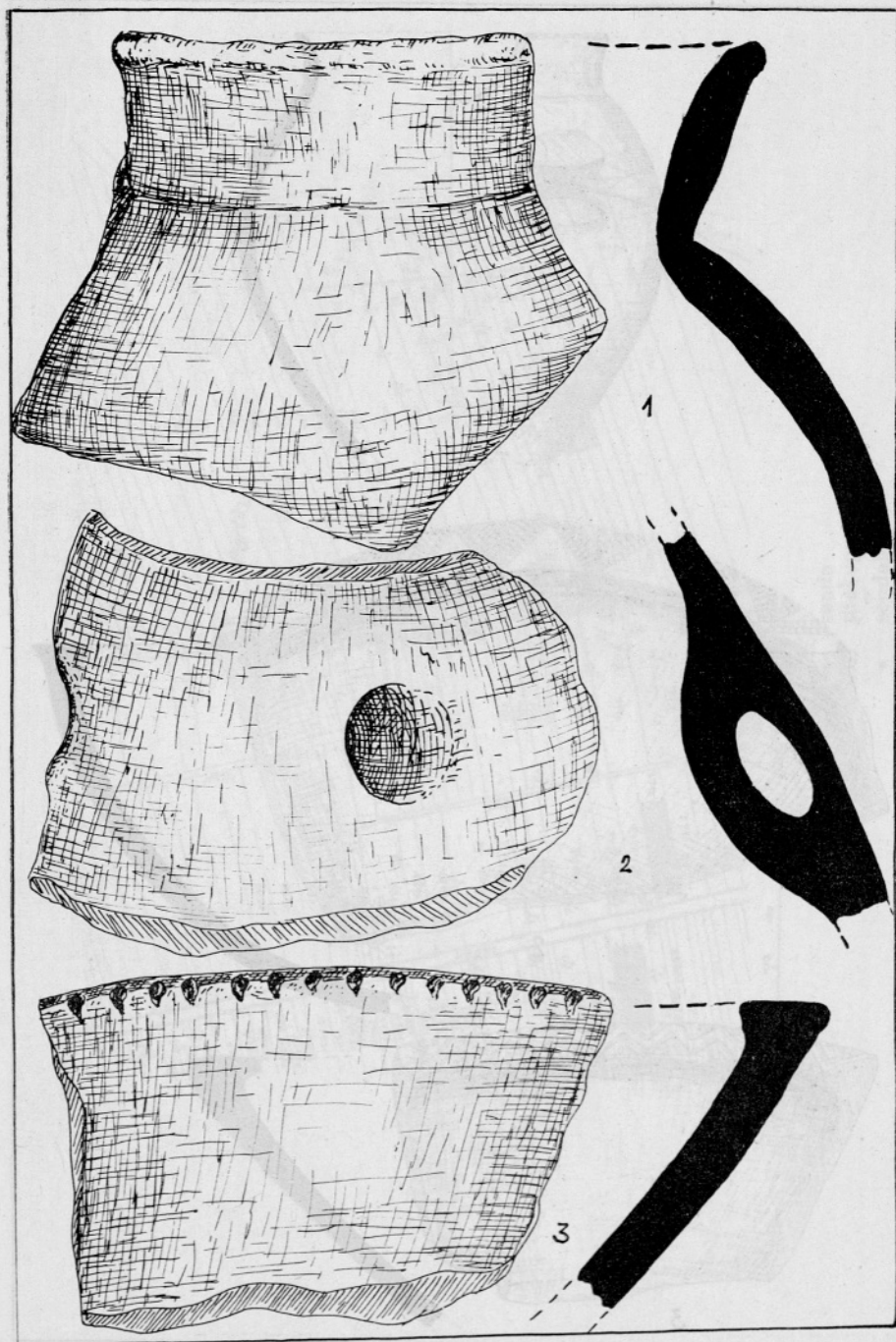

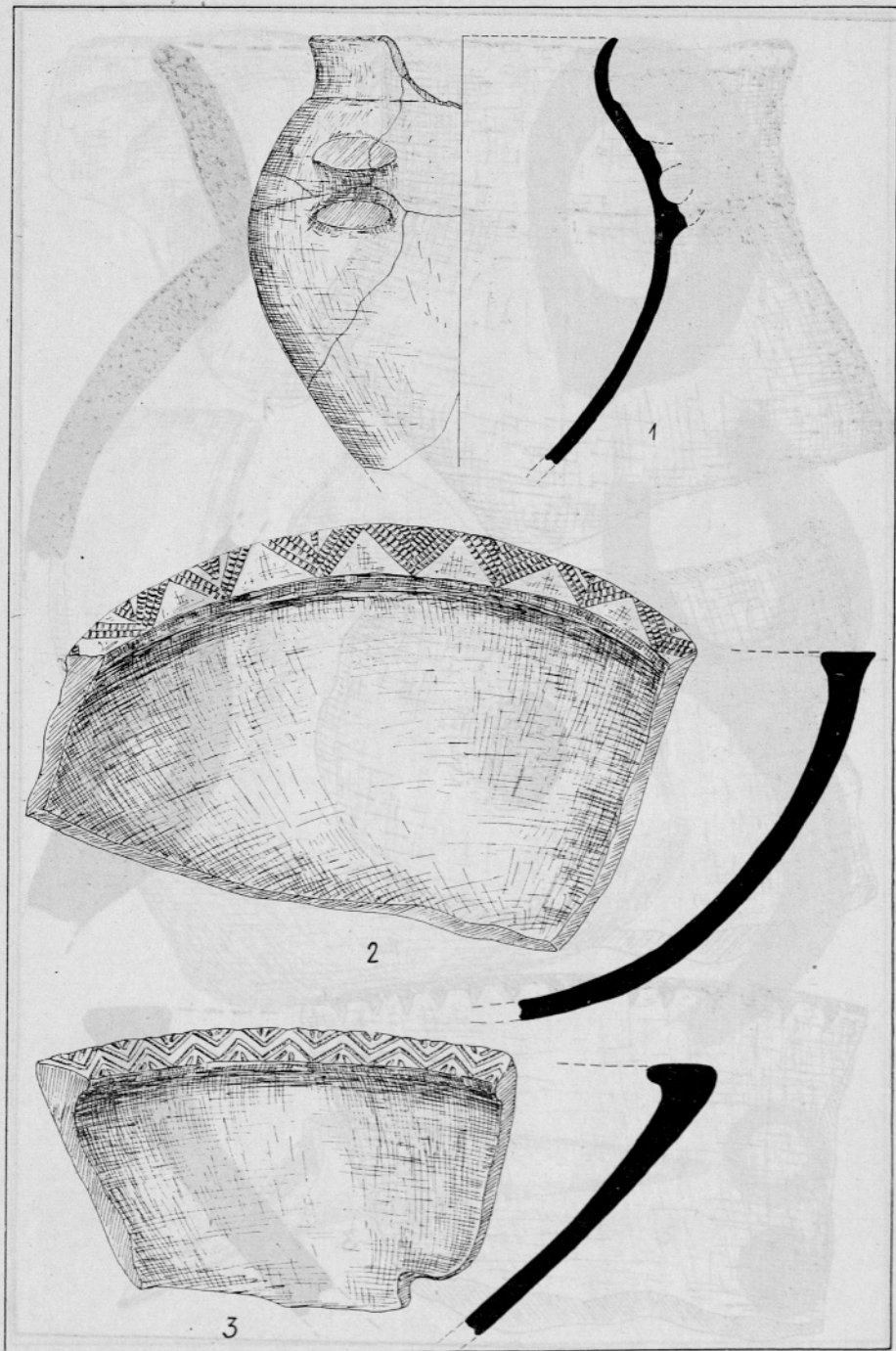
Sl. 1 — sonda 48; sl. 2, 3 — kontrolni jarek A. Vse = $\frac{1}{1}$
 Fig. 1 — sondage 48; fig. 2, 3 — fossé de contrôle A. Tout = $\frac{1}{1}$

Sl. 1 — sonda 44; sl. 2 — kontrolni jarek A; sl. 3 — sonda 18. Vse = $\frac{1}{1}$
Fig. 1 — sondage 44; fig. 2 — fossé de contrôle A; fig. 3 — sondage 18. Tout = $\frac{1}{11}$

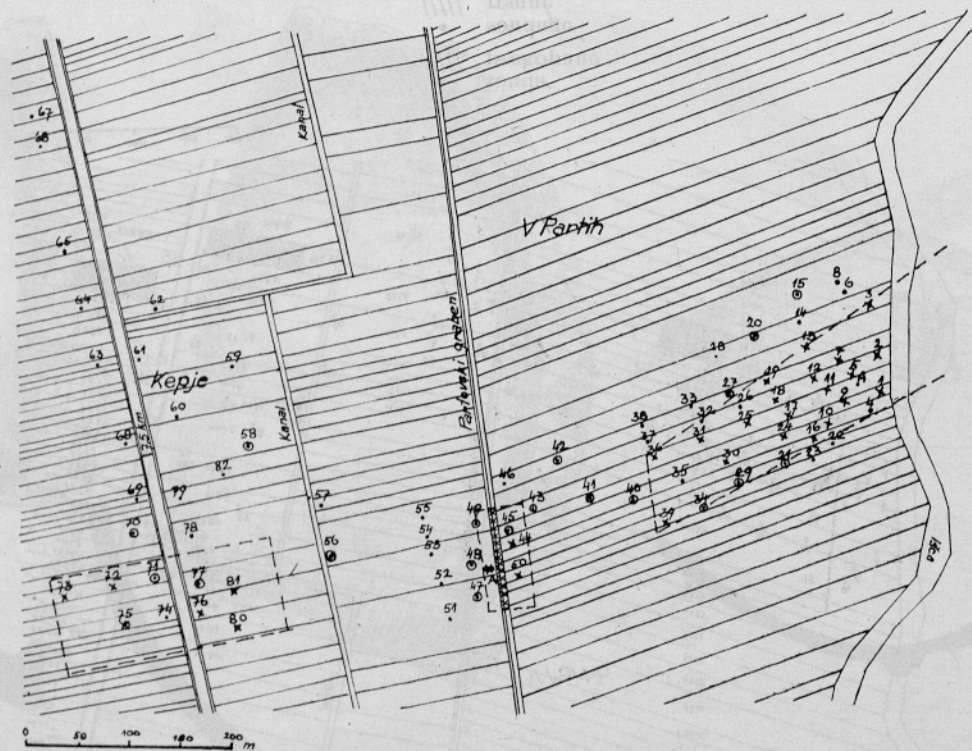
Sl. 1 — kontrolni jarek A; sl. 2 — sonda 44; sl. 3 — sonda 18. Vse = $\frac{1}{1}$
 Fig. 1 — fosse de contrôle A; fig. 2 — sondage 44; fig. 3 — sondage 18. Tout = $\frac{1}{1}$

Sl. 1 — sonda 7; sl. 2, 3 — sonda 18. Sl. 1 = $\frac{1}{4}$; sl. 2, 3 = $\frac{1}{2}$
Fig. 1 — sondage 7; fig. 2, 3 — sondage 18. Fig. 1 = $\frac{1}{4}$; fig. 2, 3 = $\frac{1}{2}$

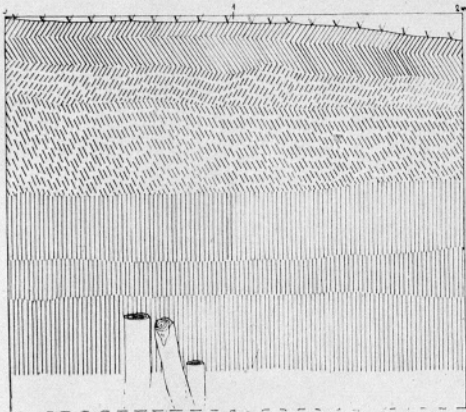
Sonde:

- × s koli in kulturnimi ostalinami
- ⊙ samo s kulturnimi ostalinami
- brez najdb ali samo oglje

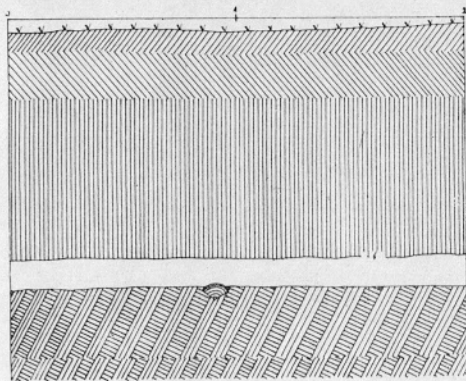
Sondages:

- × avec pieux et restes de cultures
- ⊙ seulement avec des restes de cultures
- sans découvertes ou seulement du charbon

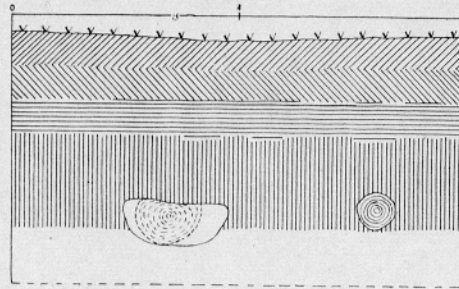
VZHODNI PROFIL SONDE 9

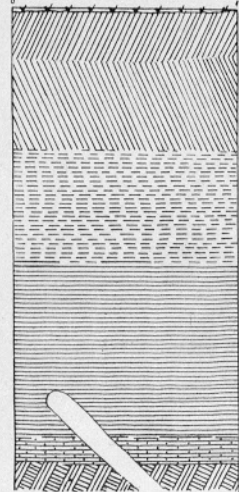
ZAHODNI PROFIL SONDE 81

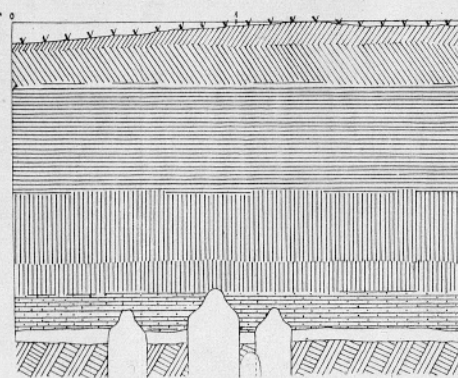
JUŽNI PROFIL SONDE 11

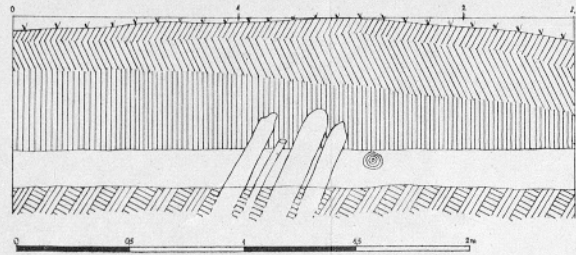
RESNIKOV PREKOP
VZHODNI PROFIL
SONDE 1

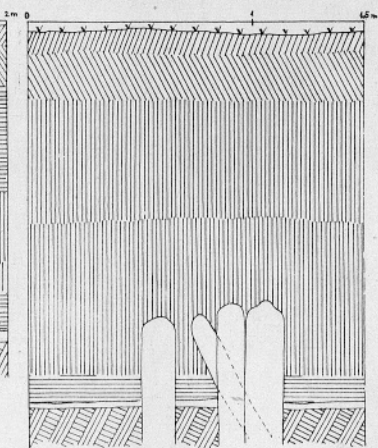
VZHODNI PROFIL SONDE 12

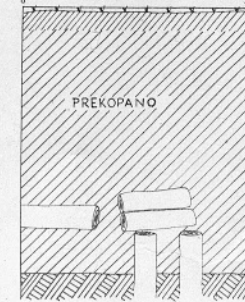
SEVERNI PROFIL KONTROLNEGA JARKA A

ZAHODNI PROFIL SONDE 30

SEVERNI PROFIL
SONDE 72

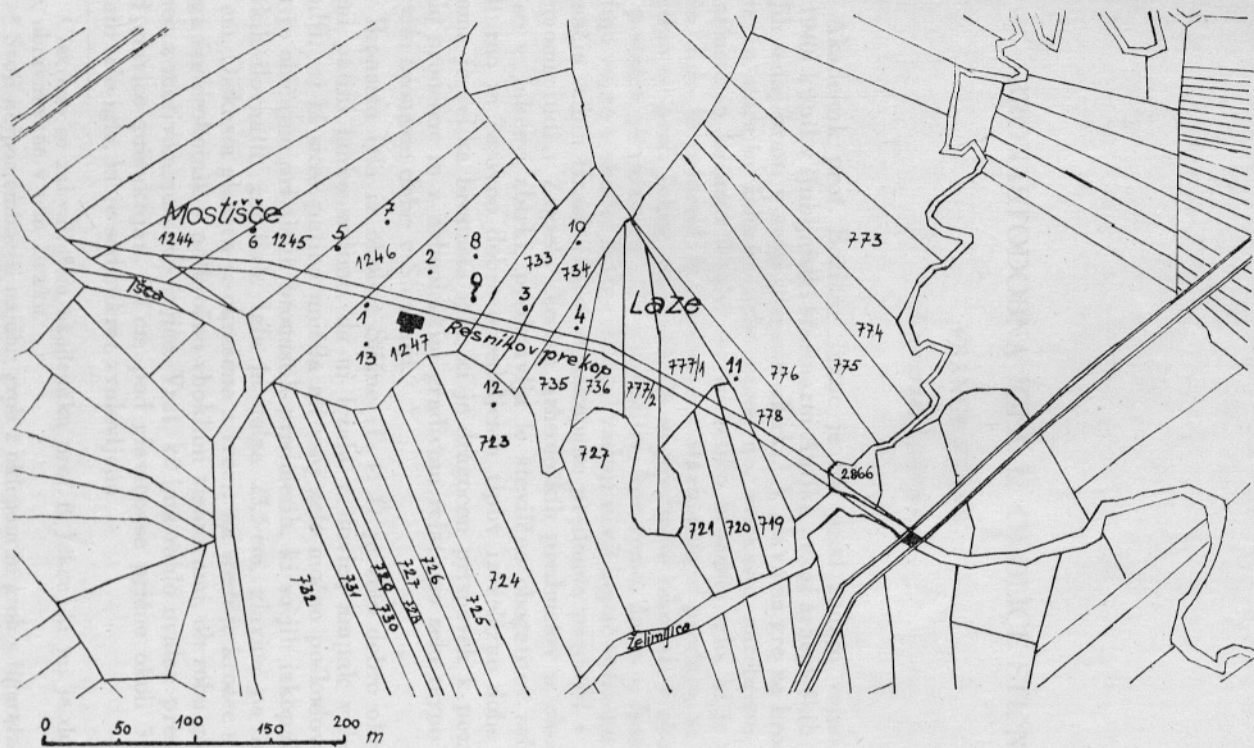

Izkopavanja v okolici Iga — profili sond
Fouilles dans les environs d'Ig —
profils de sondages

Legenda k profilom — Légende aux profils:

	ruša terre tourbeuse		prvotna ruša terre tourbeuse primitive
	područje couche sous-jacente		prvotno područje couche sous-jacente primitive
	svetlo rjava plast ali čista šota couche tourbeuse brun clair ou tourbe non décomposée		plast s kulturnimi ostalinami couche avec restes de cultures
	siva mastna glinasta plast, pomešana z rastlinskimi ostanki couche argileuse grasse grise mêlée à des débris végétaux		polžarica boue lacustre calcaire
	siva mivkasto glinasta plast couche argileuse grise mêlée de sable fin		svetlo siva, lahno rjavkasto glinasta plast couche argileuse gris clair légèrement brunâtre

- Sonda
- Sondage